

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

EXPERIÈNCIES PER L'ADQUISICIÓ DE COMPETÈNCIES TRANSVERSALS EN EL GRAU D' INFERMERIA. UNIVERSITAT DE BARCELONA (UB)

**Activitats estratègiques complementàries per afavorir l'assoliment de valors
democràtics**

- Olivé Ferrer, M. Carmen¹
Escola Universitària d'Infermeria, Universitat de Barcelona
Departament d'Infermeria Fonamental i Mèdicoquirúrgica
olivecarmina@ub.edu
- Sabater Mateu, Mª Pilar¹
Escola Universitària d'Infermeria, Universitat de Barcelona
Departament d'Infermeria de Salut Pública Salut Mental i Materno-Infantil
psabater@ub.edu
- Honrubia Pérez, Maria¹
Escola Universitària d'Infermeria, Universitat de Barcelona
Departament d'Infermeria de Salut Pública Salut Mental i Materno-Infantil
mhonrubia@ub.edu
- Lopez Domènech, Elena¹
Becaria Grup Innovació Orientat a Tècniques Educatives Innovadores (GIOTEI-UB)
elena74123@hotmail.com
- Alcalá Jiménez, Isidro¹
Màster en Cures Infermeres: Metodologia i Aplicacions.
isidro_ub@hotmail.es

⁽¹⁾ Membres GIOTEI
C/ Feixa Llarga s/n 08907 L'Hospitalet de Llobregat, (08907) Barcelona

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

1. **RESUM:** El treball que es presenta respon a una experiència desenvolupada a l'EUI de la UB en el curs acadèmic 2012-13, en dues assignatures de primer. Infermeria és una disciplina que s'orienta a la pràctica, el seu aprenentatge cal que sigui reflexiu i crític. S'explica l'organització i avaluació d'activitats complementàries per l'assoliment de competències transversals. Els resultats i l'avaluació ens mostren l'acceptació, la contribució a la formació personal, disciplinar i competencial.
2. **ABSTRACT:** This work responds to an experience developed in the EUI from UB in the academic year 2012-13, on two subjects of the first course. Nursing is a discipline which is focused on practice, its learning needs to be reflective and critical. It explains the organization and evaluation of complementary activities to the achievement of cross-disciplinary skills. The results and the assessment show us the acceptance, the contribution to personal training, discipline and competence.
3. **PARAULES CLAU:** Competències transversals: Capacitat d'aprenentatge i responsabilitat; treball en equip. Aprenentatge reflexiu i crític. / **KEYWORDS:** Transversal skills: learning ability and responsibility. Teamwork. Reflective and critical learning
4. **DESENVOLUPAMENT:**

a) Introducció

L'experiència que es presenta s'inscriu en el Grau d'Infermeria, que s'imparteix a l'Escola Universitària d'Infermeria (EUI) de la Universitat de Barcelona (UB), i es realitza a través d'un projecte¹ en el marc del Grup d'Innovació Docent Consolidat GIOTEI-UB², reconegut pel Programa de Millora i Innovació Docent (PMID) de la mateixa universitat, durant el curs acadèmic 2012-13. Hi estan implicades dues assignatures troncales anuals, dos grups de tarda de 1er. curs: Fonaments històrics, teòrics i metodològics d'Infermeria (12 crèdits) i

---

¹ Projecte d'Innovació Docent amb referència: UB 2012, codi 002037

² GIOTEI-UB. Grup d'Infermeria Orientat a Tècniques Educatives Innovadores UB

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Ciències Psicosocials Aplicades a la Salut (9 crèdits). Les dues realitzen avaluació continuada, amb Carpeta d'Aprenentatge (CA) i algunes activitats complementàries puntuables en el cas de la primera.

La Infermeria és una disciplina que s'orienta a la pràctica, és així que durant l'estudi de Grau és important l'enfoc d'un aprenentatge reflexiu i crític situat, de forma que, a l'hora que permet l'assoliment dels objectius de cada matèria, afavoreixi una perspectiva humana i relacional àmplia (la pròpia dels serveis i sistema sanitari), així com global (connectada amb la societat coetània), incorporant activitats significants de la cultura on es desenvolupa la professió. Partint d'aquestes premisses, pretenem contribuir a l'adquisició de les Competències Transversals (CT): Capacitat d'aprenentatge i responsabilitat, Treball en equip, i Compromís ètic, assumint la conceptualització de la UB (2008) com a font teòrica d'aquestes CT.

L'assignatura de Fonaments introdueix a l'estudiantat en la disciplina i la professió i en els cuidatges professionals com a essència del reconeixement social de la professió. La matèria de Psicologia, contemplada en l'assignatura Ciències Psicosocials aplicades a la salut, disposa de continguts psicològics i socials específics dels que en aquest estudi destaquem els processos de violència i les seves manifestacions a diferents col·lectius i contextos.

En aquesta línia, en el present treball, com a referents documentals i teòrics, complementaris de les assignatures esmentades contemplem les indicacions del *Plan estratégico de Igualdad* (2007), impulsat pel govern de l'estat espanyol, i el corresponent de la UB aprovat el 2011, que incorporen la recomanació d'incloure la igualtat entre homes i dones en totes les funcions universitàries. També, les orientacions filosòfiques a l'aula de Lipman, on partint del pensament complexa, reflexiu i crític, apunta que el bé comú es realitza a través de l'intercanvi d'idees, el respecte i l'escolta, en favor de la democràcia (Lipman, 2001). Igualment, les aportacions de Van Gool que diu “como me enseñan y evalúan, aprendo y como aprendo, opero en la realidad” (Van Gool, 2002). Finalment, també Alfaro-Lefebre ens diu que el pensament crític i el judici clínic a infermeria

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

representa el pensament informat, que entre altres aspectes, es basa en coneixements específics, habilitats i experiències (Alfaro-Lefebre 2009).

En aquesta comunicació es presenta l'organització d'activitats, que vol relacionar la temàtica de les dues assignatures amb problemàtiques rellevants de la societat actual. Així com l'avaluació de l'organització d'aquestes activitats, i la seva incidència en l'ensenyament - aprenentatge competencial esmentat. En tots els cassos, les activitats proposades, van més enllà de les competències específicament professionals atribuïdes a cada assignatura.

b) Objectius

Des de la perspectiva competencial:

General:

- Afavorir en l'estudiantat una panoràmica humana i relacional àmplia, contextualitzada en la societat en la que prestarà els seus serveis professionals (cures infermeres), mitjançant el debat i el treball cooperatiu, reflexiu i crític sobre temes actuals i de segregació social.

Específics:

- Afavorir la integració de coneixements relacionats amb el constructe "tenir cura" o cuidatge, així com la seva vinculació envers el compromís i la sensibilitat social.
- Potenciar l'aprenentatge responsable, reflexiu i crític a l'aula, a partir d'activitats que comportin aportació activa i permetin l'avaluació competencial.
- Impulsar un treball cooperatiu entre l'alumnat i el professorat de diferents matèries curriculars.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

- Estimular la presa de consciència i el compromís social, tota vegada que un creixement personal i professional.

c) Descripció del treball

Es duu a terme un treball cooperatiu del professorat per tal d'organitzar dues activitats a l'aula, relacionades amb conflictivitats socials actuals, que tinguin interès per la professió Infermera, la formació i l'avaluació competencial transversal, i a l'hora, donin compliment als citats plans d'igualtat.

1a. activitat: Novembre, 2012. El dia 27, commemoració de la diada internacional per a la eradicació de la violència de gènere (25N), es convida una investigadora del tema que imparteix la conferència: *Prevenció de la violència de gènere, ètica i estètica*, fent un posterior debat a l'aula. La conferència es recolza en audiovisuals que descriuen situacions reals i ajuden a conceptualitzar i situar la temàtica, sovint tractada amb poc rigor científic i atenint a tòpics propis d'una societat patriarcal. La sessió es fa en hora de classe i té una durada de 1,30 hores, el que esdevé insuficient. Per l'avaluació acreditativa es fa una tasca que consisteix en l'elaboració teòrica d'un aspecte rellevant de la temàtica, més la reflexió crítica i bibliografia utilitzada, correspon al 5% de la nota final d'una de les assignatures, de l'altra representa una activitat complementària.

2a. activitat: Maig, 2013. Dia 25, diada internacional per a l'eradicació de l'homofòbia (19M). S'organitza, una activitat relacionada amb la prevenció de l'homofòbia, per part de dos grups d'alumnes de l'aula, amb el suport de la professora. Es convida una persona experta en el tema que fa la conferència: *Prevenció de l'homofòbia*, amb un debat posterior, fent així mateix una activitat per ser avaluada, en les mateixes condicions que l'anterior..

En finalitzar la primera activitat, es fa una avaluació de l'organització amb la metodologia DAFO per part de l'estudiantat (disposem de 124 respostes) i una reflexió escrita per part del professorat. DAFO significa l'acrònim de les paraules: Debilitats, Amenaces, Fortaleses, Oportunitats que contempla el raonament, i la valoració atribuïda a un projecte,

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

a partir de la seva classificació mitjançant aquestes consideracions i divisió interna i externa.

En finalitzar la segona activitat, es fa per escrit la pregunta oberta següent a l'alumnat: *Penses que l'organització d'activitats amb persones convidades a l'aula, contribueixen a la teva formació personal i professional? Raona la resposta.* De les que disposem de 105 respostes.

d) Resultats i anàlisi

Tal i com s'ha apuntat a la descripció del treball es disposen de:

1ª activitat. Avaluació en format DAFO: s'obtenen 124 respostes, més la reflexió crítica del professorat.

2ª activitat. Respostes obtingudes a la pregunta: s'obtenen 105 respostes més la reflexió i anàlisi crítica del professorat.

Es fa un buidatge de les respostes i una anàlisi simultani i de contingut atenent als diferents apartats, elaborant unitats d'anàlisi i categories.

Destaquem els resultats de l'avaluació de la primera activitat, amb el format DAFO, segons les següents característiques que hem agrupat en les diferents expressions:

Internes:

DEBILITATS, Poc temps per una temàtica complexa i polèmica. Poca interacció, aula massa gran. No s'ha treballat la perspectiva dels homes. No hi ha cap debilitat, tot ha estat molt interessant. Perdre una classe de teoria. Podria ser una activitat que hi assistissin tots els ensenyaments el campus.

El professorat afegeix: *Projecte d'innovació docent sense reconeixement econòmic.* Els conferenciants no poden rebre cap detall d'agraïment institucional, de forma que pot

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

restringir les expectatives de tornar-los a convidar. S'entén que qualsevol agraïment surt de l'esforç i voluntat del professorat, com el mateix treball del projecte.

FORTALESES: Tema actual i complex tractat de manera adequada amb casos reals per una experta del tema. Presa de consciència. Aprenentatge dinàmic i amb diàleg. El vídeo molt interessant. Et fa reflexionar sobre la temàtica. Organització al voltant del dia internacional. Provoca un debat interessant amb els alumnes. Exemples impactants. Basat en històries reals. T'aporten valors personals i seguretat en tu mateixa. Coneixement legislatiu i mesures d'actuació. Moltes de nosaltres ens ho pensarem més a l'hora de pujar fotografies a la xarxa.

Externes:

AMENACES: Pot influir en el comportament de persones que es puguin sentir identificades. Por a partir d'alguns dels casos. Et fa sentir proper per situacions que abans no relacionaves amb la violència. Els medis de comunicació. Caure en els tòpics fàcils i en l'error de les conclusions anticipades. La pròpia societat i els seus valors dominants. L'acceptació de rols estereotipats. Massa alumnat a l'aula.

OPORTUNITATS: Recursos propis de la universitat. Millora qualitativa de la formació d'estudiants. Possibilitat de fer més xerrades a tots els centres docents. Permet obrir nous debats. Seguir estudiant i investigant sobre el tema.

Avaluació de la segona activitat. Es fa a partir de les respostes a la pregunta oberta, de les que es fa una anàlisi de contingut i que emergeixen quatre categories:

- 1) **Aprenentatge competencial** considerem que el seu assoliment es fa més factible amb activitats complementàries al Pla docent i a les que se'ls incorpora la reflexió crítica i el foment de valors. Considerem també, que han de ser implícits a la formació universitària, algunes aportacions del estudiantat: *Ens ajuden a reflexionar críticament. Fomentar el respecte a les persones. Prendre consciència de diverses realitats socials. Ajuda a veure fins quin punt és important el nostre paper a la societat. Ens ajuden a*

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

conèixer la realitat de la societat en la que ens trobem. Assimilem les situacions i conceptes tractats a les activitats organitzades. Donen una idea del món de la carrera i pensar en el meu futur. Crear els espais propicis en les nostres consultes o unitats per a que s'expressin sense ser jutjats els pacients. Aprendre amb més profunditat que no pas amb apunts ja que et permet participar i reflexionar. Afavoreixen l'aprenentatge col·lectiu. Prestas más atención porque es más interesante. Profunditza en temaris relacionats amb la infermeria. Aprenentatge molt més efectiu i vàlid. Coneixements enriquidors que cap llibre, revista o article pot proporcionar. Dóna dinamitat a la classe. Afavoreix la participació.

- 2) **Aprenentatge professional**, infermeria és una professió que s'orienta a la pràctica, segons s'ha comentat, per la qual cosa és imprescindible que els estudiants coneguin i visquin situacions reals, sobretot tenint en compte que el primer curs és teòric, apropar-los a situacions que viuran en el desenvolupament professional, pensem que contribueixen en el reforçament de l'aprenentatge teòric alhora que els apropa a la realitat pràctica: *Todos los aspectos aprendidos hasta el momento me encaminarán para la práctica del mañana. Formació personal respecte al que és la violència de gènere i professional per poder tractar amb aquestes víctimes o detectar-ne aquesta situació. Ens ajudaran a tenir una bona ètica professional. Serveixen per conèixer millor la nostra futura professió i veure amb quins casos ens podem trobar. Hem d'estar preparats per fer front a situacions tan complicades com la discriminació o violència. Entendre la gent que ajudarem com a infermers. Reforzando nuestros conocimientos y manera de actuar delante de las personas. Encoratjar a continuar aquest camí com a professionals d'infermeria. Tenint una perspectiva més oberta del que podem fer amb el nostre futur professional. Que poden reforçar la nostra formació professional. Ens ha permès saber alguna de les coses a les que ens haurem d'afrontar en un futur. Noves formes de veure la professió i els cuidatges. Te abren los ojos para un futuro. Ens apropen més a la realitat infermera. Ens ajuda a veure des d'un nivell més pràctic i directe en què consisteix la infermeria. Aprendre i adquirir*

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

coneixements de persones que ho viuen al seu dia a dia. Activitats fan que l'assignatura no sigui tan teòrica. Temas tan presentes en la sociedad, sean tratados y expuestos de manera clara y directa.

- 3) **Satisfacció personal i professional** essencial per què un aprenentatge esdevingui significatiu, contextualitzat i perduri en el temps: *Enriquecimiento personal y profesional. Contribueix a la nostra autorealització com a estudiants d'infermeria i com a futurs professionals. Ens forma no només com a professionals, sinó també com a persones. Creixement personal. Aprenentatge com a persona en valors propis enriquits per el coneixement i el respecte. Ajuda a créixer personalment reflexionant sobre el que diuen els experts i les anècdotes que expliquen. Manera interessant i didàctica d'aprendre. Aprofundir en temes interessants i d'actualitat des de diferents punts de vista.*

L'única resposta en desacord amb les activitats s'ha expressat en els termes: *La formación debe darse bajo la elección del alumno y el respeto a la libertad de esa elección. O sea que si el alumno elije una asignatura es para aprender esa asignatura, y no otros conceptos. En este caso no se da.*

Interpretem que viu els temes tractats i la manera de fer-ho aliena a la temàtica de les assignatures implicades i del fet professional infermer que es concreta en els cuidatges a les persones.

- 4) **Utilitat** per tal que un aprenentatge sigui sòlid cal que interpreti l'estudiantat que té un valor per la seva perspectiva professional: *Ens dona una visió molt propera de la realitat. Aprender a respetar a les persones i no fer diferències. S'aprèn a pensar sobre la persona com a ésser humà. Ajuda a tenir una visió més àmplia de diferents temes, a ser una persona tolerant. Ayudan para ser mejores profesionales mañana y nos ayuda a incorporar ideas e información que hasta el momento desconocía. Conocer otras formas de pensar. Et fan pensar i et fas a tu mateix una idea pròpia de la matèria. Acostar-nos a la realitat d'avui dia. Enriquiment personal vist des de punts de*

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

---

vista d'experts. Ajuda a veure altres punts de vista sobre la professió. Ens ajuda a entrar en contacte amb l'actualitat i a sensibilitzar-nos amb problemes que afecten a la societat actual.

La gran majoria de respostes han estat altament positives (amb excepció d'una resposta, que s'ha especificat) establint una relació directa entre les activitats realitzades, les temàtiques de les assignatures així com la perspectiva disciplinar i professional, el que ens portaria a parlar de linealitat.

e) Conclusions:

A partir d'aquest treball i l'anàlisi reflexiu que hem fet podem dir que:

La potenciació de valors, adquireix sentit a través de la seva contextualització en activitats concretes i perd força en declaracions abstractes. Una manera d'incidir-hi és a través de l'experiència a l'aula i recuperant els testimonis de les persones que els viuen. En aquest sentit veiem com la presència de persones expertes a l'aula i el seu testimoni, narrat mitjançant experiències i anècdotes, els permet fer un aprenentatge contextualitzat, tot i que el factor temps ha jugat en contra nostra.

El treball filosòfic a l'aula sensibilitza sobre el tema tractat i potencia els vincles entre l'estudiantat, la cohesió del treball cooperatiu del professorat i l'actitud cívica i responsable, pròpia dels valors democràtics, permet que l'estudiantat prengui consciència d'altres realitats i s'iniciï en la socialització professional a partir d'una identitat personal que es construeix.

El foment de valors democràtics pot repercutir en els fonaments de l'aprenentatge significatiu i conseqüentment incidir en la integració de competències transversals com ara: Capacitat d'aprenentatge i responsabilitat i Treball en equip, competències transversals de la UB i que l'estudiantat associa a l'entorn social en que viu i la implicació professional.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

El treball en equip del professorat contribueix a la integració de valors que impliquen la reafirmació de l'altre com a persona, aporta una visió a l'alumnat de coherència entre allò que es fa i allò que es diu.

Per concloure dir, que tot i la pressió interna i externa de la feina del professorat i la seva avaluació, que fa que cada vegada sigui més difícil fer qualsevol cosa que se'n surti del guió formal d'instrucció, reconeixem per la pròpia experiència que activitats com la que aquí es presenta, es valoren molt positivament segons testimoni del estudiantat. Indiquen, que els pot ajudar a ser millors persones, els motiva en la matèria d'estudi, afavoreix l'aprenentatge contextualitzat i finalment, afavoreix també l'assoliment de Competències Transversals, com les indicades, que és el que en definitiva pretenem.

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Alfaro-LeFevre R. Pensamiento crítico y juicio clínico en enfermería: un enfoque práctico para un pensamiento centrado en los resultados. 4a ed. Barcelona: Elsevier; 2009

Cirili Amell R, Querol Viñas N, Ripoll Ramos A (2010). La consulta sanitaria: ¿un espejo privilegiado para la detección y el abordaje de la violencia de género? Formación Médica Continuada, 17(8): 550-9

Cohen, Helen (1988). La enfermera y su identidad profesional. Barcelona: Grijalbo.

Dickieson P, Carter LM, Walsh M. Integrative thinking and learning in undergraduate nursing education: Three strategies. International Journal of Nursing Education Scholarship (IJNES). 2008 01;5(1).

García Espinosa V, Prieto Checa I (2010). La competencia cultural como herramienta para la atención sanitaria a la población inmigrante. Gaceta Sanitaria, 24(5): 431-432

Lipman, M. Pensamiento complejo y educación. Madrid: Ediciones de la Torre; 1991.

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Magallares Sanjuán A (2011) Exclusión social, rechazo y ostracismo. Principales efectos. Consultado en Internet 6.7.13: <http://www.psiquiatria.com>

Pinhel I, Kurcgant P (2007). Reflexoes sobre competência docente no ensino de enfermagem. Rev Esc. Enferm USP, 41 (4):711-16.

Rigol A, Honrubia M. (2010) La creación de un equipo docente para fomentar el trabajo cooperativo entre el profesorado. En: Buenas prácticas docentes en la Universidad . Modelos y experiencias en la Universidad de Barcelona. Pagés T, Cornet A, Pardo J. (coords). Edit Octaedro/ICE-UB. pags 193-202.

Rodríguez Borrego, M. A.; Boronat Mundina, J. & Freire, I. (2008). Metodologias colaborativas, educação na e para a responsabilidade na formação em enfermagem. Sísifo. Revista de Ciências da Educação, 07, pp. 63-74.

Toporek RL, Reza JV. (2001) Context as a Critical Dimension of Multicultural Counseling: Articulating, Personal, Professional, and Institutional Competence. Journal of Multicultural Counseling and Development, 29: 13-30.

Guia per a la programació d'activitats i l'avaluació de competències transversals en el grau de dret de la UB: <http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/24503> accedit: 19/06/2012

Universitat de Barcelona, Espanya (2011). II Pla d'Igualtat de Oportunitats entre dones i homes de la Universitat. Edita Unitat d'Igualtat de la Universitat de Barcelona. Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona. Barcelona.

Universitat de Barcelona, Espanya (2008). Competències Transversals de la Universitat de Barcelona. Normatives i Documents: <http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/2941> accedit: 19/06/2012.

Treball en equip. Indicacions adreçades a l'alumnat per adquirir la competència en el grau de Gestió i Administració Pública (2011): Solé Català, Marina (coord.); Casanellas

MODELS FLEXIBLES DE FORMACIÓ: UNA RESPOSTA A LES NECESSITATS ACTUALS

Chuecos, Montserrat; Collado Sevilla, Ana; Pérez-Moneo Agapito, Miguel; Sayós i Santigosa, Rosa <http://hdl.handle.net/2445/16264> accedit: 19/06/2012.

Plan   estratègic   Igualdad   2008-11:
<http://www.csd.gob.es/csd/estaticos/myd/PlanEstrategico2008-2011.pdf> accedit:
19/06/2012.